

Harč

fórum archivárov

Roč. VII. č. 5

Máj 1996

Z HISTÓRIE ŠOKA HUMENNÉ.

Jednotná organizačná sieť archivov v bývalej Československej socialistickej republike bola ustanovená už spomínaným Vládnym nariadením č. 29/1954 Zb. zo dňa 7. mája 1954, ktorým boli dané základy okresných archivov.

Okresný archív so sídlom v Humennom bol zriadený uznesením Rady ONV č. 174 zo dňa 18. mája 1956, ako zariadenie ONV spadajúce pod vedenie odboru vnútorných vecí. Vykonávaním funkcie okresného archívára bol už v roku 1954 poverený Alexander Kovassy, ktorý v tejto funkcii pôsobil do roku 1957. V tomto období bol Okresný archív metodicky riadený Krajskou správou MV - archívnym oddelením v Prešove. Pre potreby archívu boli pridelené dve miestnosti v suteréne budovy ONV, ktoré určenému poslaniu nevyhovovali pre vysokú vlhkosť. Nemal takmer žiadnu materiálo-technickú vybavenosť. Starostlivosť o archívne fondy bola minimálna, dochádzalo k znehodnocovaniu, ba aj k zničeniu veľkej časti spisov dokumentárnej hodnoty. Najviac

postihnutými dokumentami boli tie, ktoré charakterizovali obdobie okupácie, robotníckeho hnutia a iných činností, až do roku 1956. Tieto boli vtedajšími pracovníkmi ONV v prevažnej miere odvezené do zberu. Pre veľké nedostatky v práci bol vtedajší okresný archívár uvoľnený a do funkcie vedúceho Okresného archívu v Humennom bol menovaný Tibor Čula. Zachované zbytky archívnych dokumentov boli v dezolátnom stave, bez akýchkoľvek evidenčných pomôcok. V archívnych depozitoch sa nachádzali zlomkovité časti fondu OÚ v Humennom, časť fondu ONV Humenné a fondy bývalých notárskych úradov.

Dnešnú podobu Okresný archív v Humennom dostal v roku 1961 na základe zákona 36/1960 Zb. o územnej reorganizácii štátnej správy. Zanikli okresné archívy v Medzilaborciach a v Snine. Po tejto reorganizácii bol Okresný archív v Humennom posilnený pracovníkmi a to Michalom Nogradym a Ladislavom Basalejevom. Rady pracovníkov archívu v roku 1962 nečakane opustil vo veku 30

rokov A. Basalajev a na jeho miesto nastúpil Štefan Giba.

V roku 1962 sa okresný archív presťahoval do budovy kaštieľa, mal k dispozícii dve miestnosti pre uloženie archívnych dokumentov a jedna miestnosť slúžila ako kancelária. Dve miestnosti v suteréne budovy ONV zostali ako depoty. V roku 1964 bol uvoľnený M. Nogrady. Kvôli generálnej oprave kaštieľa bol archív znova presťahovaný v decembri 1965 do budovy bývalých finančných úradov na Štúrovej ulici, kde mu bola pridelená jedna miestnosť a archívne dokumenty boli premiestnené do suterénnych miestností na sídlisku I, určených pre potreby CO. V roku 1966 bol do funkcie vedúceho okresného archívu schválený Radou ONV Andrej Čičvák, ktorého v roku 1973 vymenil Viliam Popik. V krátkom časovom období nastali ďalšie kádrové zmeny - odišiel T. Čula a Š. Giba a nastúpil Michal Hrdina a Marta Fedorková, ktorú po dvojročnom pôsobení nahradila M. Krišková. V archíve pracovala iba pol roka. Po nej nastúpila Júlia Demková. V septembri 1987 nastúpila Marta Tutková a júli 1989 nastúpila Eva Ducková. Dňa 15. 12. 1993 do funkcie riaditeľa ŠOKA bol prednostom OÚ menovaný Ing. Karol Klavec. V auguste 1994 odchádza Júlia Demková. V auguste 1995 nastúpil Michal Makovec. Na dobu určitú počas materskej dovolenky Evy Duckovej bola prijatá Mária Bošková.

Častým premiestňovaním archívnych materiálov a násilnými zásahmi pri

sťahovaní dochádzalo k poškodzovaniu a značnému rozsypu archívnych materiálov, čo sťažovalo jeho usporiadanie a spracovanie.

K významnej zmene v činnosti ŠOKA v Humennom došlo v zmysle zákona SNR č. 149/1975 Zb. v roku 1977, kedy pre potreby archívu boli uvoľnené priestory po ZDŠ pri Ústave teľsne chybnej mládeže. Celá budova finančných úradov bola rekonštruovaná, vybavená a doplnená regálmi. Pracovné podmienky sa výrazne zlepšili. O tieto pozitívne zmeny sa významnou mierou pričínil ONV, menovite vedúci odboru vnútorných vecí Štefan Obšitník. Konečne po dlhom čase improvizácie sa mohlo prikrčiť k serióznej archívnej práci, čo sa prejavilo aj v dosiahnutých pracovných výsledkoch v ďalšom období. Situácia sa ešte vylepšila po odkúpení prifahlej budovy (ul. Štefánikova) a jej prispôsobení pre archívne účely (1992). Týmto sme získali ďalšie priestory, kde je uložený spisový materiál zaniknutých MNV v našom okrese.

Došlo k definitívnemu usporiadaniu archívnych dokumentov, čo bol začiatok plynulého a systematického pokračovania spracovávaní významnejších fondov a k vyhotovovaniu archívnych pomôcok pre potreby bádateľov.

Štátny okresný archív v Humennom v súčasnom období spravuje 616 fondov v množstve 2 125 bm archívnych materiálov a má spracované tieto archívne pomôcky: katalóg prezidiálnych spisov ONV Humenné,

Medzilaborce a Snina, notárskych úradov, obvodných úradov NV, združený inventár škôl I. a II. cyklu celého regiónu, ďalej tematické katalógy: 50 rokov KSČ a robotníckeho hnutia v Humenskom okrese,

30 rokov činnosti NV, 30. výročie socializácie poľnohospodárstva v okrese Humenné, vznik a činnosť revolučných NV v našom okrese.

Karol Klavec

HERVÉ BASTIEN

Vývoj a používanie noriem pri hodnotení záznamov

Archívy možno v mnohom ohľade považovať za to, čo pretrváva, i keď všetko ostatné zaniká. Odhladnuc od toho, aké výrazné sú archívne tradície tej-ktorej krajiny a či naozaj pre každý uložený dokument je aspoň jeden dôvod na jeho zachovanie, všetci sme sa v posledných desaťročiach zjednotili v tom, že:

- existuje potreba určitej časovej hranice, od ktorej treba zaviesť vyradovanie písomností,

- archivári sa musia energicky angažovať v tejto oblasti, čo do určitej miery naráža na teórie formulované sirom Hilarym Jenkinsonom z prvej tretiny tohto storočia, podľa ktorých sa archivár nemá zaoberať vyradovaním záznamov.

Rýchly rast písomnej produkcie však vyvolal posun perspektív archivníctva a navyše aj potrebu korekcie oboch spomenutých stanovísk, pretože archivári sa majú menej zaoberať tým, čo má byť zničené, ale viac tým, čo má byť zachované. Tieto tendencie sa prejavili už na medzinárodnom kongrese vo Washingtone v roku 1976 a ešte viac na parížskom

kongrese v roku 1988 pri prerokúvaní témy "Nové druhy archívnych dokumentov".

Hodnotenie sa zdá byť a priori cudzie snahám o štandardizovanie. Predtým sa hlásalo, že archivár sa má správať tak isto, ako gazdina pri výbere melóna - má sa radiť citom v prstoch. A naozaj, "RAMP štúdia" J.Rhoadsa dokazuje, že žiadna ISO norma sa nedá bezprostredne aplikovať na hodnotenie písomností, či iných záznamov. Otvoreným a veľmi vážnym však ostáva problém analýzy záznamu, ktorá je jadrom archívneho hodnotenia a zároveň tvorí aj základ pre každé rozhodovanie, ktoré je vždy kompromisom medzi výhodnosťou a nevýhodnosťou každého parametra. Môžeme použiť takýto príklad: kupujúci v obchodnom dome sa pri platení bez prietahov a zdanlivo spontánne postaví k jednej z pokladní. Jeho voľba však spočíva v nevedomenom zhodnotení rozličných parametrov, akými je napríklad dĺžka radu, množstvo tovaru v košíkoch pred ním, šikovnosť pokladníčky a pod. Vari archivár nesleduje pri svojej voľbe tiež podobné pohnutky?

Na druhej strane je hodnotenie podmienené časom a meniacimi sa okolnosťami. V závislosti od nich môže nadobúdať rozdielne významy, ba vykonáva sa i rôznymi metódami.

Z chronologického hľadiska možno rozlíšiť tri stupne, či štádiá hodnotenia záznamov:

- "preniesenie" záznamov v registratúrnom štádiu,
- "prvé hodnotenie" na konci registratúrneho štádia,
- "druhé hodnotenie" pred konečným uložením, alebo až v konečnej fáze uloženia záznamov.

Názory na spomenuté tri fázy sú odlišné a to tak pokiaľ ide o čas i intenzitu analyzovania ako aj o ich hodnotenie. V niektorých štátoch (ako napríklad v Nórsku, či Veľkej Británii) bol oficiálne zavedený systém "dvojnásobného" hodnotenia, uskutočňovaného v odstupe dvadsiatich rokov. No i vtedy, ak sa hodnotenie časovo sústreďuje na jediný akt, hodnotiaci subjekt vždy na seba preberá spomenuté trojaké hodnotenie.

Pokiaľ ide o intenzitu hodnotenia, máme tu do činenia s analýzou informačnej hustoty, čiže so skúmaním stupňa koncentrovania informácií, ktoré hodnotený záznam obsahuje. Nie je vylúčené, že tu možno uplatniť niektoré zákony z hospodárskej praxe, napríklad známy "Paretoschov zákon". Podľa neho:

- 5-15 percent tovarov predstavuje 65-75 percent hodnoty /A/,

- 20-30 percent tovarov predstavuje 20-30 percent hodnoty /B/,

- 65-75 percent tovarov predstavuje 5-15 percent hodnoty /C/.

Pohľad na "Paretoschov zákon" z hľadiska archívnictva môže byť pre nás veľmi poučný.

Tri spomenuté kategórie možno dať do súladu s tromi štádiami hodnotenia, avšak takto: "preniesenie" sa bude vzťahovať na kategóriu /B/, "prvé hodnotenie" na kategóriu /C/ a "druhé hodnotenie" na kategóriu /A/, ktorá, vzhľadom na jej dôležitosť vyžaduje použitie najkomplexnejších metód.

Percentuálny podiel záznamov kategórie /A/ nie je záväzný. Približuje sa však k stredným hodnotám záznamov vybraných na trvalé archívne uloženie. Hyperbolická štruktúra "Paretoschovho zákona" relativizuje v archívnej oblasti dosiaľ prevládajúci názor o "linearete dokumentov" a ukazuje, že trojnásobne väčšie množstvo záznamov nemusí byť ešte bezpodmienečne trikrát hodnotnejšie. Aj iné zákony dokumentaristiky (napríklad Bradfordov zákon) dovoľujú takéto výklad.

"Preniesovanie" písomností sa v praxi jednotlivých štátov odlišuje. Niekde sa spis považuje za "nedotknuteľný" aj so všetkými konceptami, poznámkami, sprievodkami, či obálkami. Je však známa aj prax, pri ktorej sa archívne nehodnotné záznamy krátkodobého významu (napr. sprievodky, obálky...) nezakladajú do vlastného spisu, ale oddelene. Podľa niektorých výsledkov

možno takýmto spôsobom znížiť objem dlhodobu, či trvalo ukladaných záznamov až o polovicu. V niektorých štátoch sa skutočne "rutinné" záznamy oddeľujú od vlastných, obsahovo jedinečných záznamov a ukladajú sa osobitne, čím sa vytvárajú predpoklady na ich automatické zničenie po uplynutí pomere krátkého času. Inak sa vyradia až v priebehu tzv. "druhého hodnotenia", v ktorom už pôvodné hodnotenie z administratívneho hľadiska usupuje do pozadia a prenecháva priestor historicky orientovanej reflexii.

"Druhé hodnotenie" sa realizuje v rámci "globálnej správy informácií". Pojem "prameň" je tu zavádzateľný, pretože má naturalistický podtext. Prítom je známe, že hodnota každej informácie závisí od zistiteľného širšieho kontextu. Súčasná teória informácií čoraz zreteľnejšie odmieta považovať informáciu jednoducho iba za "prameň", ale skôr za produkt danej štruktúry. Tým sa veľmi približuje stanovisku archivárov, ktorí sú vo svojej podstate zdatnými informačnými manažermi. Určité koncepty, ktoré nachádzajú svoje uplatnenie v niektorých archívnych štruktúrach, potvrdzujú túto konvergenciu.

Videli sme, že trom kategóriám záznamov zodpovedali tri druhy hodnotenia. Skutočne sa zdá, že na tri rozdielne typy informácií sa viažu aj tri odlišné metodiky hodnotenia (vzorkovanie, reprezentatívny výber, kvalitatívne hodnotenie).

V každom z uvedených prípadov však platí, že ich hodnota sa prejaví v ich

porovnávaní a komplementarite oveľa viac, ako v ich čistej avšak izolovanej originalnosti.

Svoje miesto pri hodnotení má aj existencia noriem, ktorých zmyslom je dať do súladu určité princípy hodnotenia, výberu a vyradovania záznamov a zaviesť v tejto oblasti záväzný poriadok. Určitý problém predstavuje však nezosúladenosť predpisov, stanovujúcich podrobnosti hodnotenia a vyradovania všeobecných písomností, vyskytujúcich sa v podstate vo všetkých inštitúciách a špeciálnych predpisoch, platných pre konkrétnu inštitúciu.

Pri zostavovaní smerníc prichádzajú do úvahy špeciálne komisie, tvorené iba zástupcami archívov, ďalej komisie vytvorené nearchivármi (pričom výsledok sa predloží archívu na posúdenie), alebo zmiešané komisie, vytvorené jednak zástupcami úradu a jednak zástupcami archívu.

V niektorých štátoch (Nový Zéland, Izrael...) sa objavili zaujímavé iniciatívy smerujúce k tomu, aby sa k návrhu smerníc, či priamo k návrhu na vyradenie väčších sérií úradných záznamov vyjadriala čo najširšia verejnosť, pričom každý občan mal možnosť vysloviť svoju prípadnú námietku. Na jednej strane ide o zaujímavý pokus, ktorý môže v občianstve prebudiť pocit zodpovednosti voči verejným archívom, na druhej strane však treba nájsť odpoveď na otázku, či takáto zaangažovanosť na riešení v podstate odborného problému si

nevyžaduje aj patričnú odbornú prípravu, bez ktorej nemôže ísť o nič iného, ako o vyjadrovanie subjektívnych stanovísk.

Stálym problémom ostávajú zmeny, ktorým bývajú vystavované hodnotové kritériá. S tým súvisí aj problém pojmu "originál", ktorý v súvislosti so zmenou administratívnych technológií a zavádzaním automatizovaných administratívnych systémov do kancelárskej praxe stále viac stráca na význame.

Je jasné, že hodnotenie nikdy nebude môcť byť plne automatizované. Prví teoretici v oblasti archívnej hodnoty to zdôrazňovali už pred polstoročím a vývoj im dáva za pravdu. Automatizácia sa však môže stať účinným nástrojom a pomocníkom aj v tejto oblasti. Veľmi dôležité je uvedomiť si, že vyšpecifikovaním dokumentov určených na "druhé hodnotenie" môže archívár lepšie využiť čas, ktorý takto má k dispozícii na

úvahu o hodnote záznamu. Nie je pravda, že tým, že vytvoríme normu, zbavíme sa nutnosti uvažovať o archívnej hodnote. Naopak, štandardizovanie nás núti k uvažovaniu. Tejto ilúzie sa teda treba zbaviť, rovnako ako aj ďalšej ilúzie, že hodnotenie znamená v každom prípade oceňovanie. Veď ako pri každom hodnotení i vo sfére archívnictva, ide v podstate o oddelenie zrna od pliev.

Archívárov možno v princípe prirovnať ku kartografom, ktorí nám dávajú k dispozícii orientačné pomôcky, aby sme sa vyznali v minulosti. Ide o to, aby sme vytvorili čitateľné mapy, z ktorých sa dajú vyčítať všetky podstatné podrobnosti, potrebné na orientáciu v popisovanej krajine.

pre FA preložil a upravil
Ladislav Vrtef

Z DOMOVA

REFORMA VEREJNEJ SPRÁVY A SMERNICE PRE SPRÁVU REGISTRATÚRY krajských úradov a okresných úradov v Slovenskej republike.

V súlade s Harmonogramom prác Odboru archívnictva a spisovej služby MV SR na reforme verejnej správy sa 9. mája 1996 stretla pracovná skupina na prípravu

smerníc o správe registratúry krajských úradov a okresných úradov, t.j. Registrátorneho poriadku pre automatizovaný systém správy registratúry a

vzorový registratúrny plán krajských úradov a okresných úradov v Slovenskej republike.

Úlohou pracovnej skupiny je najmä pripraviť návrh registratúrneho plánu k registratúrnemu poriadku ako aj kancelárskeho poriadku. Uvedený návrh bude vychádzať z agiend, ktoré uvedené úrady budú zabezpečovať pri výkone zverených úsekov štátnej správy (zákon o organizácii miestnej štátnej správy).

V praxi to znamená, že ťažisko práce skupiny spočíva v doplnení súčasného registratúrneho plánu okresných úradov a obvodných úradov v SR a spracovaní návrhov za úseky tzv. špeciálnej miestnej štátnej správy. Obsahom plánu budú i agendy krajských úradov.

Pracovná skupina sa zišla v rovnakom zložení (s výnimkou V. Novákovej), ako už v roku 1993 pred očakávanou integráciou špeciálnej miestnej štátnej správy do okresných úradov a obvodných úradov. Kolegovia zo štátnych okresných archívov, P. Tesák (životné prostredie), H. Lalková (oblastné lesné úrady a lesné úrady), P. Štánský (školské správy), B. Simková (katastrálne úrady a pozemkové úrady), V. Lakatošová (požiarna ochrana), O. Kvasnicová (veterinárne správy), predložili prepracované návrhy z roku 1993 veľmi operatívne, doplnené o potrebné skupiny záznamov. Tieto doplnky spracovali v spolupráci so zástupcami príslušných úradov špeciálnej miestnej štátnej správy.

Základným princípom registratúrneho poriadku a registratúrneho plánu je zachovanie jednoty registratúry úradu. Tento princíp bude s najväčšou pravdepodobnosťou porušený a to na úseku záznamov pochádzajúcich z činnosti katastrálnych úradov. Dôvodom je viac. V súlade s tzv. katastrálnym zákonom (162/1995 Z.z.) Úrad geodézie, kartografie a katastra SR vydal viastnú Inštrukciu na dokumentačnú činnosť a skartačný plán dokumentačných fondov (účinnosť od 1. apríla 1996), ktorú schválilo MV SR. Už samotný zákonodarca vychádzal zo špecifického charakteru činnosti katastrálnych úradov a tým i špecifického charakteru záznamov.

Predmetom rokovania pracovnej skupiny boli i doplnky k súčasnému registratúrnemu plánu okresných úradov a obvodných úradov, ktoré je potrebné zohľadniť v súvislosti s novými druhmi agiend, ktoré boli týmto úradom zverené v priebehu rokov 1994 - 1995 (napr. bytový referát).

Samotné členenie plánu na jednotlivé skupiny môže ešte ovplyvniť a zaiste aj ovplyvní bližšie definovanie úseku štátnej správy (najmä skupina "regionálna politika").

Definitívny návrh registratúrneho plánu bude predmetom rezortného a medzirezortného pripomienkového konania. O pripomienky OA a SS požiada i ďalšie subjekty - riešiteľská skupina pre AAS, ústredná skartačná komisia OA a SS MV SR.

Mária Mrižová

PORADA RIADITEĽOV ŠTÁTNYCH OKRESNÝCH ARCHÍVOV V SR

18. - 19. 4. 1996.

Dr. Sloboda informoval 36 riaditeľov okresných archívov o plnení záverov z predchádzajúceho stretnutia riaditeľov ŠOKA na jeseň v Liptovskom Jáne, o pláne zamestnanosti v rezorte a upozomil na niektoré nově, všeobecne záväzné právne predpisy. V druhom bode hovoril Dr. Kartous o reforme verejnej správy a budúcom postavení štátnych okresných archívov. Načrtol postup OA a SS a verzie, ktoré predpokladal v rámci rozboru verejnej správy 1996. Ďalej sa zmienil o novele zákona o archívnictve, ktorá umožní, aby jeden štátny okresný archív vykonával archívne činnosti a dozeral na predarchívnu starostlivosť aj v iných okresoch, ak to určí MV SR. Ďalej informoval o pripravovanom zasadnutí VAR, smerniciach pre odbornú správu záznamov v pôsobnosti súdov, čerpaní rozpočtových prostriedkov v rezorte v roku 1995 a pripravovaných otvoreníach ŠOBA Nitra a ŠOKA Bardejov. Ing. D. Šmýkalová informovala o využívaní výpočtovej techniky v archívoch. Uviedla, že ŠOKA budú v priebehu roku 1996 vybavené 55 novými počítačmi s príslušnou výbavou a charakterizovala kritériá, podľa ktorých odbor navrhol ich rozdelenie. Ďalej sa zmienila o úvahách vypracovať návrh univerzálneho vstupného záznamu pre registrovanie rôznych druhov vecných skupín archívnych dokumentov (dedičské

rozhodnutia, pridelové listiny pozemkovej reformy, konfiškačné rozhodnutia a pod.) a uviedla potencionálny počet údajov v ňom (5 - 8). Riaditelia návrh takéhoto vstupného záznamu prijali pozitívne. Dr. Spintza a Dr. Sloboda priblížili teoretické východiská pri určovaní pôvodcov archívnych fondov (pôvodca registratúry, fondu, právny predchodca, právny nástupca, registratúra, archívny fond). Návrh postupu pri príprave nových registratúrnych predpisov pre budúce orgány miestnej štátnej správy predniesla M. Španková. Postup má byť nasledovný: oživenie práce komisie, ktorá bola vytvorená z podobných dôvodov v období, keď sa pripravovala integrácia štátnej správy a zaoberala sa prípravou návrhu registratúrneho plánu, novelizácia vzorového kancelárskeho poriadku a novelizácia vzorového registratúrneho poriadku pre automatizovanú správu záznamov. Rovnako vysvetlila aj návrh smerníc na zabezpečenie registratúr súčasných orgánov miestnej štátnej správy. Tento bol po niekoľkých pripomienkach upravený a bol dohodnutý postup pri jeho praktickom uplatnení. OA a SS ho vydá ako súčasť iných pokynov (ak sa takéto komplexný materiál v Sekcii verejnej správy MV SR bude pripravovať) alebo ho bude publikovať iným spôsobom.

Z porady vyplynuli tieto úlohy pre odbor:

1. V spolupráci so ŠOKA a Odborom informatiky SVS sa pripraví návrh vstupného záznamu pre registrovanie vybraných vecných druhov archívnych dokumentov a uvedie sa do praxe ŠOKA

2. Vypracuje a na rokovanie Metodickéj komisie sa predloží návrh na postup pri určovaní pôvodcov archívnych fondov

3. Členom komisie pre prípravu nových registratúrnych predpisov úradov

miestnej štátnej správy sa zašlú doplnky k registratúrnemu plánu (bytové referáty a pod.) a v čo najkratšom čase sa pripraví zasadnutie komisie

4. Smernice o zabezpečení registratúr zanikajúcich orgánov miestnej štátnej správy budú pripravené na publikovanie. Pre neoficiálnu potrebu sa ich kontext zašle štátnym okresným archívom ešte pred ich publikovaním.

Elo Sloboda

Z porady riaditeľov ŠTÁTNYCH ÚSTREDNÝCH A ŠTÁTNYCH OBLASTNÝCH ARCHÍVOV v Slovenskej republike

V dňoch 11. a 12. apríla 1996 sa konala v Bratislave v Slovenskom národnom archíve pravidelná vyhodnocovacia porada. Treba poznamenať, že štátne ústredné a štátne oblastné archívy majú ročne štyri porady a z nich jedna, spravidla začiatkom apríla, je venovaná vyhodnoteniu činnosti za predchádzajúci rok a úlohám na prítomný rok. Vzhľadom na šírku hlavného bodu programu, porada sa nespája s riešením iných tematických celkov, ale jeho pravidelnými súčasťami sú však aktuálne informácie zo slovenského archívnictva a ekonomické informácie.

Aktuálne informácie zo života slovenského archívnictva podal riaditeľ

Odboru archívnictva a spisovej služby PhDr. Peter Kartous, CSc.; vyhodnotenie činnosti archívov - Slovenského národného archívu - PhDr. Ján Beňko, CSc., priamoriadených štátnych archívov - PhDr. Mária Stieberová, CSc. Výsledky pracovnej činnosti jednotlivých archívov, ktoré sa premietli do štatistických tabuliek /súčasť výročných správ/, boli na OASS zosumarizované, spracované počítačom a rozbor dostali riaditelia archívov už dopredu k dispozícii. Preto sa vyhodnocovacie referáty neniesli v duchu výpočtov číselných ukazovateľov, ale podľa kapitol výročnej správy sa hodnotili jednotlivé úseky, komentovali výsledky a sumarizujúce údaje /A. Personálna práca,

Archívny materiál, Stav archívnych objektov a ich vybavenie; B. Predarchívna starostlivosť, Spracúvanie a sprístupňovanie archívnych dokumentov, Využívanie archívnych dokumentov, Vedecká, publikačná a kultúrno - osvetová práca, Ochrana archívnych dokumentov, Odborné knihovnícke práce, Vedenie archívu, administratíva a hospodárska činnosť./

Hlavný dôraz pri vyhodnotení činnosti sa kládol na nadväzujúcu diskusiu k nemu, ktorej tento raz bol venovaný dostatočný časový priestor. V diskusii sa okrem iného hovorilo aj k problému nezájmu absolventov vysokoškolského štúdia archívnictva pracovať v sieti štátnych archívov; možnostiam publikačnej činnosti archívárov, resp. využitiu úvodov k

archívnym pomôckam na publikovanie v Slovenskej archivistike; o bývalej úlohe ŠPZV "Urbáre feudálnych panstiev na Slovensku zo 16. - 18. storočia". K ekonomickým otázkam štátnych ústredných a štátnych oblastných archívov na porade hovorili a na otázky riaditeľov odpovedali zástupcovia Odboru ekonomického a technického MV SR Ing. Peter Lengyel a dpt. Vincent Šlahučka.

Súčasťou tejto stručnej informácie je aj rozbor za rok 1995 v nasledujúcom poradí: Slovenský národný archív, Štátny ústredný banský archív v Banskej Štiavnici, Štátne oblastné archívy v Banskej Bystrici, Bratislave, Bytči, Košiciach, Levoči, Nitre a Prešove.

(Tabuľková príloha v závere FA.)

Mária Stieberová

STREDOŠKOLSKÉ ŠTÚDIUM ARCHÍVNICTVA NA ŠKOLE KNIHOVNICKÝCH A INFORMAČNÝCH ŠTÚDIÍ V BRATISLAVE.

Pracovníci archívov, teda archivári, plnia náročné úlohy súvisiace so sprístupňovaním, využívaním a ochraňovaním archívnych dokumentov. To všetko kladie vysoké nároky na odbornú prípravu všetkých pracovníkov archívov. Do roku 1970 existovalo na Slovensku len vysokoškolské štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Keďže už v tomto období sa ukázala akútna potreba vyškolenia stredoškolsky vzdelaných odborníkov pre prácu v archívoch i v spisovniach, rozhodla Archivna

správa Ministerstva vnútra SR, po dôkladnej úvahe a konzultáciách s riaditeľstvom Strednej knihovníckej školy v Bratislave, zriadiť na tejto škole od školského roku 1970/71 nadstavbové štúdium archívnictva. Nadstavbové štúdium archívnictva trvalo až do roku 1982. So zadosťučinením môžeme konštatovať, že absolventi tohto štúdia patria dodnes v archívoch, popri vysokoškolsky vzdelaných pracovníkoch, k najlepším pripraveným špecialistom na odborné práce v archívoch i v spisovniach.

Po dvanásťročnej prestávke sa znovu nástojičivo vrátila potreba vyškolenia stredoškolsky vzdelaných pracovníkov pre archívy a spisovne. Ako vyplýva z našich poznatkov, pracovníci so všeobecným stredoškolským vzdelaním uplatňujú v praxi len vedomosti všeobecného charakteru - odborné vedomosti musia pracne získavať v priebehu zamestnania. I z tohto dôvodu sa OA a SS MV SR, vzhľadom na dobré skúsenosti s predchádzajúceho stredoškolského štúdia archívniectva, rozhodol znovu iniciovať zriadenie stredoškolského štúdia archívniectva. I tento raz sme našli pochopenie vedenia Školy knižovnickej a informačných štúdií v Bratislave (nový názov Strednej knižovnickej školy).

V školskom roku 1992/93 bolo do prvého ročníka na Škole knižovnickej a informačných štúdií prijatých 27 žiakov na špecializáciu archívniectva. Vyučovanie odborných predmetov, teda špecializácia, sa začalo od tretieho ročníka v školskom roku 1994/95.

Počas dvoch rokov, teda v treťom a štvrtom ročníku, sa vyučovali nasledujúce predmety:

1. Úvod do archívniectva 2. Dejiny správy 3. Pomocné vedy historické 4. Spracovanie archívnych dokumentov 5. Ochrana archívnych dokumentov 6. Využívanie archívnych dokumentov 7. Predarchívna starostlivosť 8. Spisová služba

V každom ročníku mali žiaci súvislú mesačnú prax, ktorú absolvovali v štátnych archívoch v Bratislave, ako aj v archívoch organizácií osobitného významu. Odborné predmety vyučovali pracovníci OA a SS MV SR, Slovenského národného archívu a Archívu hl. mesta SR Bratislavy.

Prešli 4 roky a už maturujú. Dúfajme, že absolventi štúdiijného odboru archívniectva nájdu uplatnenie ako kvalifikovaní pracovníci so stredoškolským vzdelaním nielen v archívoch, ale aj v spisovniach ústredných orgánov ministerstiev.

Alica Paulusová

ZO SVETA

21. Zjazd rakúskych historikov a 26. DEŇ RAKÚSKYCH ARCHÍVOV VO Viedni 6. - 10. mája.

Primátor Viedne dal k dispozícii rakúskym archívárom a historikom priestory viedenskej radnice a už v pondelok 6. mája 1996 tu prebiehal 26. zjazd archívárov v znamení "Od pergamenu k CD". Prevažne výkonní archívári referovali nonstop o archívnej didaktike, o vzťahu archívov k historickým spolkom, o úlohe archívnych dokumentov pri vzdelávaní, o vzťahu archívov a politiky.

Večer o 19⁰⁰ v slávnostnej sále radnice otvorilo dychové sexteto skladbou Passamezzo z roku 1612 od Michala Pretoriusa 21. zjazd rakúskych historikov. Nasledovali pozdravy prezidenta, viedenského primátora, ministerstva pre vedu, výskum a umenie a na to úvodná prednáška (hlavnou témou bolo: Rakúsko v európskych dejinách) prof. Dr. Herwiga Wolframa "Tisíc rokov a či viac? K millémiu." S najvyšším taktom, brilantným sarkazmom a sklonom k sebaíronii, rozburácal

slávnostnú sálu k výbuchom uvoľneného smiechu.

V utorok, streda, štvrtok pokračoval zjazd v štyroch sálach radnice. 7. mája dopoludnia, asi najväčšia skupina rokovala o európskom profile Habsburskej monarchie v období osvietenstva. Úvodné prednášky mali Gréta Walter-Klingstein: Recepcia osvietenstva v Rakúsku, Elisabeth Gams - Comides: Vázby Rakúska k talianskemu osvietenstvu, Christine Lebeau: Vyžarovanie francúzskeho osvietenstva na Habsburskú monarchiu. Veľmi živá diskusia rozvádzala detaily nasmerované k jakobinským hnutiam, o ktorých treba usponadať konferenciu.

Ďalšie skupiny diskutovali na témy: staré dejiny, Medienkunde - vznikajúca samostatná pomocná veda historická, tu vystúpil aj známy Dr. Hugo Portisch s demonštráciou ku svojmu TV prgramu Rakúsko I a Rakúsko II, ďalej vojenské dejiny, právne dejiny, etnológia a

antropológia. Moderátori naprogramovali stredú ako pracovný vrchol. Dopoludnia v I. sále boli prednášané nasledovné témy: pravek, Kelti, Rím, Avari, v II. dejiny robotnickeho hnutia, v III. numizmatika a dejiny platidiel, v IV. heraldika, genealógia, prosografia, popoludní v I. dejiny východnej a južnej Európy, v II. dejiny vedy a kultúry (*Radix omnium malorum est cupiditas*), v III. pracovné spoločenstvo historikov na vyšších učiteľských ústavoch v Rakúsku, v IV. pracovné spoločenstvo kvantifikácie a kompjuterizácie v histórii. O 19,30 bolo v slávnostnej sále radnice prijatie historikov primátorom Medne s recepciou. Vo štvrtok 9. mája dopoludnia v I. sále rokovali účastníci stredoveku, vo IV. sále o súčasných

dejínach, popoludní v I. sále boli témou hospodárske a sociálne dejiny, v II. cirkevné dejiny, v III. pracovné problémy múzejníkov a pamiatkárov, vo IV. dejiny osídlenia a regionálne dejiny.

Piatok bol dňom exkurzií. Prvá bola naplánovaná do Viedenského Nového mesta, druhá do Schönggraben a tretia do Bma.

Reprezentačné priestory, uvoľnenú radostnú atmosféru rokovaní, možnosť nákupu najnovšej historickej literatúry, perfektné organizačné služby, našinec vníma tak trochu neskutočne.

Jozef Šimončíč

OPÝTALI SME SA

Snahou redakčnej rady Fóra archivárov je sprostredkovanie komunikácie medzi všetkými archívmi a archívami na Slovensku i v zahraničí. FA sa zároveň snaží o čo najširšie podchytenie problémov v archívnictve a to hlavne preto, aby sa v diskusiách i v praktickom živote na širšej platforme pomohlo niektoré problémy riešiť ale hlavne vyriešiť. Na základe príspevkov vo Fórach archivárov v minulom roku, sme položili niekoľko otázok PhDr.

Petrovi Kartousovi, CSc. riaditeľovi OA a SS MV SR, človeku najkompetentnejšiemu presvedčiť kolegov, že nastolené problémy neboli iba napísané.

1. Stávajú sa myšlienky predložené vo FA podnetom pri rokovaníach vedeckej rady, resp. OA a SS MV SR?

Ministerstvo vnútra SR nenecháva nepovšimnuté žiadne námety, podnety ani iniciatívu, nech pochádzajú, obrazne povedané, od kohokoľvek a

odkiaľkoľvek. Všetko, čo slúži prospechu slovenského archívnictva, rezonuje v našich rokovaníach, v metodickej, riadiacej práci na zasadnutiach poradných orgánov ministra vnútra, ministerstva I OA a SS.

2. V akom štádiu je príprava zákona o archívnictve? (Jurčo, P.: Balvany, FA, č. 8 - 9, 1994) Zaujala Vás iniciatíva o jeho preložení do nemčiny a "ponúknutie" ku konzultáciám aj nemeckým, resp. rakúskym, či iným archívnym spoločnostiam, s ktorými sme práve v posledných rokoch nadviazali dobrú spoluprácu? (Niczky, E.: FA 9/1995)

Zásady novej právnej úpravy archívnictva a to formou zákona, sú v podstate pripravené. S legislatívcami treba dotiahnuť niektoré problémové okruhy, akými sú napríklad archívy a súkromný sektor, archívy a predarchívna starostlivosť. Ráta sa, že Národná rada SR by ich mohla prerokovať v súlade so svojim legislatívnym kalendárom, možno už v roku 1997. S prekladom do nemčiny nepočítame. Aj v súlade s aproximáciou našej legislatívy s legislatívou štátov Európskej únie sú pripravené na I. polrok 1997 konzultácie s rakúskymi a nemeckými (bavorskými) expertami. Som presvedčený, že poverení pracovníci nášho a Legislatívneho odboru, podobne ako sa už tak aj stalo na konzultáciách vo Francúzsku, zvládnu tieto rokovania bez prekladov a bez tlmočníkov.

3. Ako sa pokročilo v príprave Slovníka slovenskej archívnej terminológie?

S uspokojením konštatujem, že komisia ad hoc, možno aj preto, že sa jej členovia sami prihlásili a nemuseli sme ich menovať, pracuje veľmi svedomite. Predseda Dr. Marián Zemene zo ŠOBA v Nitre už v marci tohto roku prevzal podklady od všetkých členov pre zostavenie heslára slovenskej archívnej terminológie. V súčasnosti z nich zostavuje 1. variant heslára, bude to vyše tisíc termínov. Zverejnenie heslára, ako podkladu pre širokú diskusiu predpokladáme na stránkach tohoročnej Slovenskej archivistiky čísla 2. V I. polroku 1997 po ukončení pripomienkového kola, selekcií ale aj doplnení heslára, by sme chceli pristúpiť k vypracovaniu definícií už konkrétnych hesiel. Podklady pre heslára pripravila komisia v tomto zložení: J. Hanus, P. Kartous, J. Klačka, M. Melníková, G. Ripková, J. Spiritza, M. Stieberová, M. Španková, L. Vrteľ, M. Zemene a F. Žižňák.

4. Veľký okruh problémov načrtnú sympóziu - Veda v archíve (FA 7/1995). Samotní referujúci (referenti OA a SS) priznali veľa nedostatkov - chýbajú spoločné výskumné úlohy, chýba koncepcia a na nej postavený plán vedeckej a výskumnej práce, vedeckovýskumná práca stagnuje, je zlá koordinácia medzi všetkými archívmi. Pri vedeckej práci sú akosi obchádzané okresné archívy, okrem vybraných jednotlivcov. Čitateľov by iste zaujala odpoveď na načrtnuté problémy Dr.

Dubovským - K otázke vedecko výskumnej činnosti v štátnych okresných archívoch (FA 6/1995) a hlavne vysvetlenie rozdielov medzi okresnými a oblasťnými archívmi, keďže, ako sa zdá, náplň práce je skoro rovnaká...Z tohoto podujatia vzišla aj požiadavka návratu smerníc na spracovanie určitých druhov archívnych dokumentov. Zároveň bola vyslovená požiadavka na príručku k predarchívnej starostlivosti, resp. metodické usmernenia (Jurčo, Balvany, FA 8 - 9/1995), ktoré by vypracoval OA a SS v spolupráci s rezortnými ministerstvami a tie by inštruovali aj svoje najmenšie zariadenia informáciami týkajúcimi sa spravovania písomností.

Otázka v sebe subsimuje strašne veľa problémov v rôznych rovinách. Vo všeobecnej rovine treba povedať, že vedecká činnosť sa dá a aj musí programovať, ale nedá sa nanútiť. Robiť ju navyše môže ten, čo na to má. I sebalepšie projekty, ak nenájdu odozvu u oslovených, zostanú iba plánmi. Je dobré, že po rokoch istej stagnácie sa obnovujú projekty edovania dokumentov, napríklad urbárov, k dejinám národného a sociálneho hnutia. S predpokladanými gestormi J. Kurucárovou a J. Valachom a s intenzívnou spoluúčasťou M. Melníkovej zo Slovenského národného archívu a ďalších archívárov. Tzv. obchádzanie okresných archívov vnímam ako pseudoprávny problém, resp. tak trochu aj relikty archívnej legislatívy z roku 1975. Každý má priestor pre vedecko-výskumnú

činnosť, individuálnu i tímovú (pozri aj metodiku plánovania). Základné princípy metodiky archívnej práce sú zakotvené v tzv. zelenej príručke. Prirodzene v prípade potreby, ak špecifiká prečiniajú nad všeobecné princípy, vždy sa bude pristupovať k rozpracovaniu metodických postupov ku konkrétnym archívnym fondom. V súčasnosti napríklad k písomnostiam KSS. Pozoruhodná príručka sa v súčasnosti rodí v dielni širokého kolektívu archívárov. Jej zámerom je spracovať správny (administratívny) a organizačný vývoj pôvodcov ukladajúcich archívne dokumenty v štátnych archívoch. Kompendium si kladie ambiciózne ciele: rozdelenie organizácií z hľadiska predarchívnej starostlivosti, rýchlejšiu identifikáciu pôvodcov, rýchle a racionálne formovanie archívnych fondov a ich spracovanie atď. V súvislosti s novou organizáciou miestnej štátnej správy, vydáva náš odbor vzorové spisové poriadky pre klasický spisový systém i pre automatizovaný administratívny systém, ako aj vzorový spisový a skartačný plán pre integrované okresné a novovzniknuté krajské úrady.

5. Ďalšie "medzery", hlavne v našich vzťahoch, ukázala konferencia Komunikácia v archívnom systéme. Konštatovania mnohých prednášajúcich ale aj diskutujúcich, vyzneli priam absurdne, napriek tomu, že konštatovali "holú realitu".

Archivári nevedia, čo ktorý archív má (aspoň teoreticky) - tu vidím chybu vo vzdelávaní. Slubne sa rozbehol kurz archívnictva, zaujímavý a prínosný bol kurz latinského jazyka. Aké plány máte v tomto smere v novom roku, resp. na čo sa výhľadovo môžu archivári tešiť?

Odповіem stručne: odborný rast žiadneho archivára si nemožno zameniť s povinnou školskou dochádzkou. Ak ten ktorý archivár nevie, ktoré archívne fondy spravuje susedný alebo hociktorý iný archív, je to len svedectvo absencie odbornej ctíziadosti a neúcty k sebe samému. 2 - ročné kvalifikačné kurzy archívnictva budú pokračovať aj v budúcnosti. Hľadáme nové formy pre doškoľovanie archivárov pre oblasť využívania výpočtovej techniky a popri latinčine opäť sa hľadá vhodná finančná a organizačná forma štúdia nemčiny.

6. V č. 8 - 9/1995 bola vyslovená požiadavka na sprístupnenie archívnych dokumentov týkajúcich sa cirkevných rádov. Vyplývala zo seminára uskutočneného v SNA o spracovaní cirkevných dejín a fondov cirkví v archívoch. Bola by možnosť rokovania OA a SS s príslušnými biskupskými úradmi?

Napriek tomu, že otázka umožňuje výklad, že sa pýtate nielen na fondy

pochádzajúce z činnosti štátnych orgánov ale aj priamo na písomné záznamy patriace jednotlivým rádom, odpoveď je pozitívna. Počíta sa s postupným sprístupňovaním všetkých archívnych fondov, teda aj tých, ktoré nepatria štátu, ale štátne archívy ich spravujú na základe depozitných dohôd, ktoré sme uzavreli s jednotlivými cirkvami a rádmi v rokoch 1994 a 1995.

7. Na záver - ako hodnotíte vzťah niektorých riaditeľov, ktorí odmietajú spoň pasívnu účasť na akciách SSA a zároveň nedajú akúkoľvek možnosť spolupráce ani svojim spolupracovníkom?

Nie je mi známe, že by niektorý z riaditeľov archívov bránil svojim pracovníkom zúčastňovať sa na činnosti Spoločnosti slovenských archivárov. Musím však zároveň konštatovať, že ide o dobrovoľnú stavovskú aktivitu, ktorú žiadny riaditeľ ani nikomu nemôže prikázať.

Ďakujem PhDr. Petrovi Kartousovi, CSc. riaditeľovi OA a SS MV SR, za vysvetlenie niektorých nejasných otázok, ktoré priniesli Fóra archivárov. Verím, že ani o rok neodmietne odpovede na to, čo nám pracovný život v súčasnosti prináša.

Zuzana Kollárová

DISKUSIA

Paberky

Priznám sa, som rozladený z toho, čo sa už siedmy rok odohráva v našich archívoch. Slúžime rehabilitáciám, reštitúciám, podnikom, ktoré si potratili dokumenty o vlastníctve, stavebné a kolaudačné rozhodnutia, sudcom, advokátom, notárom, katastrálnym a pozemkovým úradom a ďalším a ďalším inštitúciám a jednotlivcom, ktorí skúšajú odolnosť našich nervov, keď vyžadujú často nezmyselné veci a mýlia si nás s bohvie čím. To po prvé.

Že sme nabrali do archívov hromady nevyskartovaných registratúr, ma síce mrzí, ale nad tým neplačem. Máme to v archíve a časom bude z toho archívny fond. Lepšie to, než aby registratúry skončili v zbere, či na spálenisku, pretože úcta k spisom, ako prameňu dejín štátu či obce, je v našom národe pramalá. Za 40 rokov sme to nedokázali zmeniť. Koľko registratúr, či fondov zmizlo zo scény aj vinou archívárov! Sú okresné archívy, kde množstvo písomností osciluje okolo jedentisíc bežných metrov...

Najviac ma však mrzí, že sa z archívu vytráca práca vyššieho typu - sprístupňovanie archívnych fondov

inventármi a katalógmi. Už sa o tom aj hovoriť prestáva. Archív sa má hrdiť inventármi fondov, ich počtom, rozsahom a kvalitou!

Azda sa bude mnohým zdať nemiestnym, ak poviem, že vrcholom práce archívára je osobná zainteresovanosť v písaní článkov a štúdií z dejín regiónu či štátu. Veď koľko len vysokoškolsky vzdelaných archívárov je po našich archívoch! Určite sú povinní zapojiť sa do bádania a publikovania výsledkov štúdia. A výsledky? Malé, pramalé. Ak by sa zverejnili celoslovenský archívny prehľad o tejto veci, boli by sme zrejme prekvapení a sklamaní.

A tu nejeden archívár povie, že na vedu nieto času. Všetko, či takmer všetko pohltí prehŕňanie indexov, evidencií a spústy spisov, než sa nájde ten hľadaný, ak sa nájde...

A tak archívári klesajú na roveň spisových manipulantov a čudujú sa, že to ide s okresnými archívmi dolu vodou. Ozývajú sa hlasy, že v schéme organizácie (pavúku) nových okresných úradov klesneme nižšie, že nebudeme podriadení priamo prednostovi...Ja si myslím, že nás

nikto nezradil, nezrazil na kolená. Ak sa tak deje, začnime skúmať problém od seba.

Archívy na nohy postaví len vlastné začlenenie sa do regionálnej kultúry a vedy. Kto zostane pri prehŕňaní spisov, skončí zle, neudrží vlastný kredit a kredit archívu.

Vráťme sa zodpovedne k angažovanej archívnej práci v sprístupňovaní archívnych fondov z najnovších dejín, povedzme od roku 1945 či 1948. Sme v archívoch na to, aby sme historickej vede tohoto obdobia dali impulz.

Ak nebudú nosné fondy archívov - alebo politicky významné časti fondov nami sprístupnené, darmo budeme čakať bádateľov - historikov. Pravda o našich najnovších dejinách za tzv. socialistickej éry je v dokumentoch po našich archívoch.

Dajme sa do sprisťuňovania týchto fondov a vynesme pravdu na svetlo. Jediné pravda nás oslobodí od slepoty a nezáujmu.

Tak rád by som videl rad inventárov po všetkých našich štátnych archívoch z tohoto obdobia, spracovaných slobodne, bez knuty politického tlaku či ideológie.

Vyhňeme sa tragickému osudu stoviek inventárov či katalógov - prameňov k dejinám robotníckeho hnutia a KSČ. Ktože po nich siahne? Sú neobjektívne, vytrhnuté z kontextu politického a národného života.

A treba sa zasiať - zhora i zdola - o sprístupnenie dnes neprístupných archívnych fondov, bez ktorých výsledky nebudú úplné a pevné.

Sme v období, keď obec čo obec vydáva o sebe knižku, častejšie brožúru. Úroveň je prečasto nízka. A to aj pre

absenciu odbornej angažovanosti štátnych archívov. Úroveň takýchto elaborátov je často nižšia než za komunistickeho režimu. Boli to.

Pozývam archívárov k odbornému

rastu! K rastu odbornou archívnu prácou. Ponáhľajme sa. Bez prípravy na drobnejších článkoch nevyrastie nám archívár, archivárka, ktorí by zapíňali štúdiami náš vedecký stavovský časopis - Slovenskú archivistiku. Nedajme padnúť tomuto periodiku!

J. M. Dubovský

POZNÁMKY K ARCHÍVNEJ TEÓRII A PRAXI

Odborné archívne činnosti pri spracúvaní a sprístupňovaní archívnych fondov ovplyvňujú archivistiku, najmä jej súčasť - archívnu teóriu. Toto konštatovanie je azda archívárom známe. Čo však vyplýva z tohto konštatovania? Aká je realita v archívoch a ako sa ona odráža v každodennej praktickej činnosti archívárov a ako ovplyvňuje ich tvorivú aktivitu? Vhodné a užitočné je zamyslenie sa aj nad tým, ako teoretické poznatky publikované v Slovenskej archivistike, ovplyvňujú archívnu odbornú a vedeckú prácu. Ak sa totiž postuláty archívnej teórie neodrážajú v archívnych činnostiach a neaplikujú v práci na archívnych fondoch, tak je niekde chyba. Chyba môže byť buď v nesprávnosti, neprijateľnosti a neaplikovateľnosti výsledkov teoretických výskumov, buď v nepochopení výsledkov archívnej teórie. Domnievam sa, že jadro uvedeného problému u nás na Slovensku čiastočne spočíva i v tom, že viacerí archívári nepoznajú, lebo nečítajú práce svojich kolegov a azda i v tom, že existuje v archívoch aj nechúť zamýšľať sa nad otázkami, ktoré vyplývajú z konkrétne vykonávanej práce. V archíve prevažuje rutinný prístup k práci na archívnych fondoch. Stereotyp zaduša tvorivý prístup.

Dr. Michal Kušík, CSc. už pred tromi desaťročiami publikoval svoj príspevok o archivnictve v klasifikácii vedy (SA 1968/1), ktorý je základom pre pochopenie archivnictva ako samostatného odvetvia

ľudskej činnosti. Toto odvetvie má aj svoj vedecký charakter, nakoľko v odborných archívnych činnostiach sa uplatňujú okrem všeobecných metód vedy aj špecifické archívne metódy, ktoré je archívár povinný poznať, ovládať a v praktickej činnosti v archíve aplikovať.

Uvedomujeme si skutočnosť, že akokoľvek hodnotná a prínosná štúdia sama nevyrieši problematiku archívnej vedy ako komplexu disciplín, ktoré zastrešujeme pojmom archivistika. Vyššie citovaná Kušíková štúdia je iba začiatok, základ toho, čo je želateľné, aby sa aj na Slovensku rozvíjalo, podobne ako v iných, archívne vyspelých krajinách. Sám autor zdôrazňoval po uverejnení štúdie, že by mali nasledovať ďalšie príspevky, ktoré hlbšie a podrobnejšie rozoberú problematiku slovenských archívov. Môžeme azda konštatovať, že po určitom čase mlčania v tejto oblasti, sa začali objavovať aj na stránkach Slovenskej archivistiky príspevky z archivistiky a v súčasnosti sa publikujú výsledky vedeckých prác základného, archívno teoretického výskumu. Otázkou je, či je to dostačujúce, a najmä, či a ako sa tieto teoretické postuláty aplikujú v praktickej činnosti archívov. A ďalej, ako sa rozvíja vedecká činnosť v ďalších disciplínach archivistiky. Okrem archívnej teórie a archívnej metodológie, je to aj archívna terminológia, t.j. slovenská archívna terminológia, ako súčasť archívnej teórie. Ďalej dejiny archívov, archivnictva, archívnych teórií, archívne právo, archívna

informatika, egdotika, prípadne ďalšie disciplíny. Riešenie týchto problémov súvisí aj so záujmom a zanietením archivárov o svoje povolanie. Žiaľ, aj publikačne schopní archivári sa častejšie zameriavajú na príspevky z iných, hoci príbuzných spoločenskovedných disciplín ako na archivistiku. Archivári azda zabúdajú na realitu, že kvalitné výsledky v archívnych činnostiach možno dosiahnuť najmä skvalitnením archívnej vedy. Archivistika nie je vedou exaktnou, ako napríklad matematika. Vedecké postuláty matematiky platia rovnako na Slovensku ako v Austrálii, alebo inde na svete. V archivistike je to predsa len odlišné. Archivná veda, metodika i prax závisia aj na kultúre príslušného regiónu. Tak napríklad výsledky výskumu teórie archívneho fondu dosiahnuté v Argentíne, vo Francúzsku, prípadne inde, nemožno jednoznačne uplatniť na Slovensku. Preto je potrebné spracovať teóriu archívneho fondu na Slovensku a komplexnú archívnu teóriu, nakoľko vieme, že náš región bol pod vplyvom nemeckej administratívnej tradície. Do roku 1918 sa tu však uplatnila uhorská spisová tradícia, ktorá sa vyznačuje istými špecifickými prvkami v porovnaní so spisovou tradíciou v predlitavských krajinách. Obdobie po roku 1918 je navyše poznačené na Slovensku aj českou spisovou tradíciou. Preto je v súčasnosti nanajvýš aktuálne intenzívnejšie pracovať na vedeckom spracúvaní dejín slovenských archívov, dejín slovenských archívnych fondov a dejín slovenských

registratúr. Už dnes pociťujeme absenciu dejín rodových archívov, archívnych fondov magnátskych, ale aj zemianskych rodov, dejiny fondov slovenských rodín a významných dejateľov. Publicitu si zaslúžia taktiež archívy slovenských žúp, archívne fondy významných inštitúcií verejných i súkromných. Akosi sme pozabudli, že súčasťou slovenských dejín sú aj dejiny inštitúcií, úradov a podnikov, dejiny rodov, rodín a jednotlivcov vrátane dejín ich písomných pozostalostí. V týchto dejinách by nemali chýbať osobnosti i obyčajní ľudia, ktorí v inštitúciách pracovali. Archívy, archívne fondy a zbierky sú prejavom a dokladom kultúrnych a iných vzťahov medzi ich pôvodcami a ľuďmi, ktorí v nich pracovali, vzťahom k obci, národu, štátu i k občanom. Azda málokto tak dôverne pozná systémy, štruktúry zaniknutých úradov a inštitúcií ako archivári, ktorí spravujú a spracúvajú ich archívne fondy a zbierky. Kto teda má písať tieto dejiny, ak nie archivári. Tu sa ukazujú veľké možnosti publikačnej činnosti archivárov. Teda súčasťou archivistiky nie je iba archívna teória, ako sa azda domnieva veľká časť archivárov. Archívnu teóriu, terminológiu môže skúmať malý počet pracovníkov, avšak aplikáciu teórie už vykonáva podstatne väčší počet archivárov. Poznatky tejto aplikácie v archívnej práci možno tiež publikovať. Iba vďaka teoretickému výskumu a aplikačnému výskumu, sa môže zrodiť archívna metodológia na vyššej úrovni, zlepšiť prácu

v archíve, ktorá opätovne vplýva aj na archívnu teóriu.

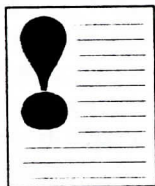
Domnievam sa, že otázka archívnej vedy je aj otázkou prístupu archivárov k archívnym činnostiam. Môžem pristupovať k archívnemu materiálu tak, že ho "spracujem inventárom", čo znamená, že opíšem to, čo v archíve pred sebou vidím v takom stave, v akom to do archívu došlo, prípadne sem - tam niečo porušené uvediem do pôvodného stavu, zakrubicujem a napíšem k tomu inventár. Môžem však pristupovať k materiálu v archíve s vedomím, že mojou úlohou je z viac alebo menej neforemnej masy materiálu sformovať archívny fond, respektíve viacej fondov. Tvorím archívny fond ako organický celok, samostatnú individualitu, t.j. jedinečný dokumentačný a informačný systém, ktorý sám o sebe predstavuje historický prameň k dejinám svojho pôvodcu, súčasne aj organický súbor prameňov k dejinám tých reálií doby, do ktorých pôvodca fondu aktívne zasahoval na základe daného poverenia, prípadne i z vlastného záujmu. Takýto prístup k práci na archívnych fondoch vyžaduje vysoké odborné nároky na hodnotenie materiálu v archíve (nielen z hľadiska výberu a skartácie, ale aj z hľadiska kvality existujúceho stavu ochrany, skladby

štruktúry materiálu v registratúrnom štádiu, atď.), nároky na klasifikáciu, t.j. triedenie materiálu do fondov a fondových oddelení: problém systematizácie (usporiadania) archívnych dokumentov vo fonde do rôzne veľkých fondových jednotiek vo vertikálnom i horizontálnom smere až po inventárne jednotky, t.j. najmenšie organické jednotky archívneho fondu, ako aj usporiadanie archívnych dokumentov a jednotlivín v inventárnych jednotkách. Vrcholnou činnosťou v tomto procese je vypracúvanie archívnych diel (archívnych pomôcok, t. j. inventárov, katalógov, registrov, sprievodcov, edícií archívnych dokumentov, prípadne iných archívnografických diel).

Domnievam sa, že tieto činnosti v archíve vnímame ako činnosti odborne veľmi náročné, majúce z veľkej časti vedecký charakter, nakoľko pri ich realizácii postupujeme podľa vedeckých metód.

Porozmýšľajme priatelia a kolegovia pri svojej práci v archíve nad tým, ako môžeme skvalitniť našu tradičnú prácu v archíve a ako zverejniť niektoré výsledky tejto odbornej práce. Toto bolo cieľom aj nášho kolegu, učiteľa a priateľa, dr. Michala Kušika, CSc. a čo je dozaista aj naším spoločným cieľom.

Elo R á k o š

SERVIS

Oprava.

Ospravedlňujeme sa Dr. Kačkovičovej, ktorej sme v príspevku vo FA 4/1996 o archíve Národnej banky Slovenska urobili niekoľko chýb. Správne má byť nasledovný text:

S. 4.: V archíve NBS je zamestnaných 10 pracovníkov, z toho päť pracovníkov má archívne vysokoškolské vzdelanie.

S.5.: Po obdržaní zápisnice o skartačnom konaní v novembri 1995 a februári 1996 sme začali s prípravou **2000 b. m.** na zničenie.

S.6.: Pokyn je záväzný pre ústredie NBS, pobočky Bratislava, Banská Bystrica, Košice, ich expozitúry, ako aj účelové organizačné jednotky NBS - **Inštitút bankového vzdelávania**, Inštitút menových a finančných štúdií, Múzeum mincí a medailí v Kremnici.

KNIŽNÉ NOVINKY

Piirainen, I. T., Ziegler, A.: COLLECTANEA ALLERLAY NUTZLICHER VNND NOTHWENDIGER REGELN DES RECHTENS. EIN DEUTSCHES RECHTSBUCH AUS DEM JAHRE 1628 AUS DER SLOWAKEI. **Modrý Peter 1995, 183.**

Historické práce Prof. Ippo Tapani Piirainena nie sú našim historikom a ani archívárom neznáme.

Po Švedlárskej mestskej knihe tohoto historika upútala ďalšia mestská kniha - nemecká právna kniha z roku 1628 od autora, učeného notára, Balthasara Apela zo Spišského Podhradia. Text je vysvetlený právno historicky a aj jazykovo historicky. Autor so svojimi spolupracovníkmi knihu rozdelil nasledovne 1. Popis prameňa 2. História spišského Podhradia 3. Obsah a osnova právnej knihy 4. Princípy edície 5. Historicko jazykové vysvetlenie 6. Edícia rukopisu. To, že sa o naše archívne klenoty zaujímajú historici zo zahraničia, nám dokazuje užitočnosť nášho zamestnania. Vari by podobná aktivita bola potrebná aj zo strany našich historikov.

Z. K.

JUBILANTI

*...Znamená ísť, bežať spolu s časom,
ba predbehnúť ho predstavou, smelým snom....
A na to zmôže sa mocný, kto
dneška sa zmocní, súc celý v ňom.*

Kolega Michal Makovec sa 5. 5. 1996 dožil významného životného jubilea. Jubilantovi prajú jeho spolupracovníci zo ŠOKA Humenné všetko najlepšie, veľa zdravia, rodinnej pohody a veľa pracovných a osobných úspechov v živote. K blahoželaniu sa pripájajú aj ostatní archivári.

OSOBNOSTI

Alojz Szokolyi

(19. 6. 1871 Hronec, okr. Banská Bystrica - 9. 9. 1932 Bemecebaráti, Maďarsko)

Do histórie sa zapísal predovšetkým ako športovec. Jeho otcom bol Jozef Sokol a matka Emília, rod. Holubová. Manželka pochádzala zo šľachtického statkárskeho rodu Berchtold.

Navštevoval školu v Bemecebaráti, kde od 3 rokov vyrastal u krstných rodičov, študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici a v Leviciach, medicínu na univerzite v Budapešti (štúdium nedokončil). Pracoval ako župný archivár v Šáhách, po roku 1918 sa stal statkárom v Bemecebaráti. Patril k priekopníkom uhorskej i slovenskej atletiky, pretekal vo viacerých disciplínach, v Budapešti štartoval za Uhorský atletický klub. Roku 1896 sa stal majstrom Uhorska i Čiech v behu na 100 yardov, prekonal 13 uhorských rekordov. Najväčší úspech

dosiahol na prvých olympijských hrách nového veku v 1896 v Aténach. Štartoval v 6 disciplínach, v behu na 100 m obsadil 3. miesto, v trojskoku výkonom 12,30 m 4. miesto. Po olympiáde sa aktívnej činnosti vzdal, v roku 1897 prispel k založeniu Uhorského atletického zväzu.

Alebo prišli pekné archivárky
alebo nové číslo FA.

Redakčná rada: V. Nováková, L. Vrtel', J. Hanus, Z. Kollárová
Toto číslo pripravil: ŠOKA Humenné
Technická úprava: Z. Kollárová
Distribúcia : ŠOKA Humenné
Náklad 260 ks

Tabulková príloha k článku „Z porady riaditeľov...“ uvedeného na strane č.9

	SÚBA				Štátny oblastný archív v				Archív	
	SNA	BŠ	BB	BA	BY	KE	LE	NI	PO	spolu
Počet pracovníkov	81	21	16	26	18	16	14	18	17	227
z toho: odborných	44	13	12	12	14	12	10	12	11	140
Počet fondov a zb.	743	219	541	1098	438	394	452	338	213	4436
Arch.mat. /b.m./	30550,6	4749,99	6493,5	5841,7	5297,96	4785,98	3798,3	6303,57	2572,85	70394,45
z toho: usp.	12045,1	488,51	1626,2	-	174,18	87,01	530	-	183,35	15134,35
/jedm./	1200	2140	19998	-	-	5181	5196	-	-	33715
invent.	10847,9	3505,83	3093,08	-	4992,95	2467,55	2081,05	-	1972	28960,36
/jedm./	600	33568	-	-	-	3790	18902	-	-	56860
index.	-	-	13471	-	-	-	-	-	-	13471
kat.zázn.	98386	37235	24742	-	26922	42555	16217	-	4680	250737
nesprac.	7657,6	755,65	1774,22	-	130,83	2231,42	1187,25	-	130	13866,97
Filmot.-orig. kot.	7849	-	-	1051	874	-	368	-	936	11078
pol. 4834102	-	-	592389	-	420336	-	834992	7168	53000	6741987
-kópie kot.	5679	-	272	-	628	-	361	-	959	7899
pol 4225984	-	-	41894	-	467840	-	154028	-	51000	4940746
Prísaatok AM /b.m./	18,8	143,8	50,39	148,6	24,5	51,53	26,6	4,39	41,5	510,11
/jedm./	734	245	-	1659	-	-	193	1	-	2832
Úbyt.AM-del./b.m./	2	-	-	-	-	1,5	-	-	-	23,15
/jedm./	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabulková príloha k článku "Z porady riaditeľov..." uvedeného na strane č.9

	SNA	BŠ	BB	BA	BY	KE	LE	NI	PO	Archívny spolu
-skart./b.m./ /jehn./	150,5	63,01	29	37,4	20,1	51,2	12,5	4,31	117	485,02
Sp. a sk. smer.-posúd.	23	2	9	25	6	6	1	6	7	85
-schvál.	14	-	9	8	4	6	1	5	7	54
Prev. a priestek.-spis.	7	-	-	-	2	12	-	1	5	27
-PA	-	2	-	-	3	18	-	1	16	40
Sk.návrhy-pos.	109	33	83	308	125	94	24	49	27	852
-schv.	91	32	83	225	120	92	24	43	27	737
V roku 1 9 9 5										
usp. b.m.	217,7	73,4	105,41	16,8	-	80	54,9	1	258,4	807,61
jehn.	1200	-	-	-	-	-	-	-	-	1200
hnv. b.m.	83,8	53,54	58,11	8,2	78	77	36,9	78,6	129,4	603,55
jehn.	600	-	-	-	-	-	-	-	-	600
index. b.m.	0,9	-	-	-	-	-	-	-	-	0,9
jehn.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
kat.zázn.	-	948	-	2514	650	3410	-	-	-	7522
Filmotéka,										
prir.-orig. kot.	32	-	1	36	-	-	-	-	-	69
pol.	28893	-	900	24576	-	-	-	-	-	54369

Tabuľková príloha k článku „Z porady riaditeľov...“ uvedeného na strane č. 9

	ŠÚBA										Archívny spolu	
	SNA	BŠ	BB	BA	BY	KE	LE	NI	PO			
-kópie kot. pol.	60	-	-	-	514	-	-	-	-	-	-	574
	31977	-	-	-	392346	-	-	-	-	-	-	424323
Badatelňa	407	67	103	176	434	116	144	170	243	243	243	1960
z toho: zahr.	30	8	18	36	25	20	33	32	24	24	24	226
bád.návštevy	1737	455	425	927	693	183	557	432	562	562	562	5971
výb.žiadanky	712	963	454	2428	534	636	937	2091	564	564	564	9319
Výpožičky	3	16	22	237	5	13	17	201	2	2	2	516
Odpisy,výp.,potvrd.	4034	72	502	881	2205	452	117	781	325	325	325	9369
Rešerše	2	5	32	105	57	64	64	59	118	118	118	506
Publik.-sam.tituly	1	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	6
-štúdie	12	12	4	1	11	3	8	5	-	-	-	56
-články	8	18	10	2	51	18	46	-	12	12	12	165
-recenzie	4	-	1	2	-	6	18	4	3	3	3	38
Prednášky	14	15	5	-	3	8	27	9	4	4	4	85
Výstavy	6	9	-	-	-	5	3	-	2	2	2	24
Exkurzie	12	7	11	1	23	7	22	6	7	7	7	96
Mikrofilm.-pol.	71711	-	-	24576	151558	-	190996	-	-	-	-	438841
Kopir.mikrof.-b.m.	2630	-	-	-	20560	-	8432,84	-	-	-	-	31622,84

Tabuľková príloha k článku „Z porady riaditeľov...“ uvedeného na strane č. 9

	SNA	ŠÚBA										Archív spolu		
		BŠ	BB	BA	BY	KE	LE	NI	PO	Archív				
Fotografy, -neg.	2341	-	-	-	-	-	-	-	-	-	294	-	-	2635
-poz.	2501	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2520
Mikrofilmovanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Duplikovanie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Xerokópie	82000	14908	23114	70194	4007	3960	19252	65842	5000	288277	-	-	-	288277
Reštaur. a konz. ks	848	-	-	-	-	-	-	-	-	27	-	-	-	875
Knihviazanie-zv.	284	-	111	-	-	-	-	-	-	246	-	-	-	641
inv.	38	-	10	-	-	-	-	-	-	42	-	-	-	90
obaly	1100	-	52	-	-	-	-	-	-	80	-	-	-	1232
štitky	-	-	320	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	320
Knižnica: zväzokov	51889	18523	30000	25000	11982	12543	50000	23367	5071	228375	-	-	-	228375
z toho- inv.	51889	18523	14961	13886	11982	12543	27611	23367	5071	179833	-	-	-	179833
-prírastok	302	53	82	71	104	97	760	553	62	2084	-	-	-	2084
-katalóg.	51889	-	82	100	10725	-	28036	23367	5071	119270	-	-	-	119270
-výpožičky	4959	130	63	333	765	67	933	249	142	7641	-	-	-	7641
Príjmy archívu														
/vrát. kolkov/ SR	272142,37	12988,60	35450,-	58871,-	114997,-	101988,-	141471,62	164062,-	263800,-	1165770,5	-	-	-	